Călin Popescu

Biblia din 1968, realizare a Patriarhului Justinian

Coperta: Patriarhul Justinian Marina, împreună cu Arhiepiscopul Michael Ramsay, în vizită la şantierul barajului Vidraru (1965).

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
POPESCU, CĂLIN
Biblia din 1968, realizare a Patriarhului Justinian / dr. Călin Popescu. - Piteşti : Mediaprint, 2018
ISBN 978-606-94368-3-7
2

Comunicarea a fost susţinută la Simpozionul Naţional „Misiunea şi rezistenţa Bisericii în perioada comunistă”, organizat de Facultatea de Teologie a Universităţii „Ovidius” Constanţa şi de Arhiepiscopia Tomisului, pe 16 octombrie 2017

Dr. Călin Popescu

Biblia din 1968, realizare a Patriarhului Justinian

Piteşti, 2018

CUPRINS

Abstract

The Patriarch Justinian managed to print, under hostile political environment, the 10th Bible used by Romanian Orthodox – and the 3rd in importance and duration, as it is still being used today. Justinian composed his Bible out of three parts: the new editions of the New Testament (1951) and Psalter (1957), revised under his pastorship, as requested by liturgical requirements, and the Old Testament of 1936, with slight grammatical retouches. This edition was published in 1968, seizing a political opportunity, with the help and the consistent gift of paper from UBS and its member societies, after a visit to Britain. At the same time, other denominations were allowed to import their Bibles, with a permit. The two years of correspondence over this affair reveal how the Patriarch overcame the mistrust some Protestant donors felt toward this project. His success was also a „victory for the Church", as well as for the Anglo-Romanian friendship.

Keywords: Patriarch Justinian, Romanian Bible, UBS and BFBS in Romania, Bible Paper, Romanian Orthodox Church under Comunism, Orthodox–Protestant Ecumenism

În anii ’60, Biserica Ortodoxă Română se confrunta cu o criză în domeniul biblic. Nici măcar contrabanda cu *Biblii* protestante în versiunea Cornilescu, tipărite de Societăţile Biblice occidentale, nu putea suplini „foamea de cuvântul lui Dumnezeu” (fie el şi rău tradus) cum remarcau pe atunci puţinii colportorii care puteau ajunge în ţară, iar ediţiile ortodoxe erau depăşite şi de mult epuizate.

Ediţiile biblice anterioare

Biserica Ortodoxă Română avusese în uz, succesiv, 9 ediţii integrale ale *Sfintei Scripturi*. Prima *Biblie* românească a apărut în 1688, bazându-se pe tradiţii mai vechi, în privinţa *Noului Testament*, *Psaltirii* şi a altor câtorva cărţi biblice, dar având ca bază textuală recenta traducere a Spătarului Milescu, după *Septuaginta* de la Frankfurt (1597), text redat, cu mici retuşuri, de Manuscrisul 45 al Filialei clujene a Bibliotecii Academiei, şi încă o dată revizuit, pentru noua ediţie, de un colectiv din care făceau parte fraţii Greceanu (Radu, şi mai ales Şerban), pe lângă alţii, nenumiţi şi cu contribuţii secundare[1] – care au urmat cu mai mare stricteţe textul grecesc, în detrimentul celui slavon. *Psaltirea*, *Evanghelia* şi *Paremiile* vechi-testamentare vor mai beneficia apoi o recenzie importantă din partea lui Antim Ivireanul, iar restul, până la noua *Biblie* întreagă, care apare în 1795, va fi revizuit de greco-catolicul Samuil Micu Clain, care va face textul mai lizibil, actualizându-i limba. Această versiune, a unui cărturar deschis faţă de ortodocşi, a reprezentat o

[1] Vezi, de pildă, Eugen Munteanu, *Lexicologie biblică românească*, Bucureşti, 2008, p. 191; *idem*, *Tradiţia biblică românească. O prezentare sintetică*, în *Anuarul de Lingvistică şi Istorie Literară*, LII (2012), Bucureşti, p. 18; Petre Haneş, *Nicolae Milescu, traducătorul Bibliei de la 1688*, în *Glasul Bisericii*, an XXI (1962), nr. 9-10, p. 946-962.

versiune ecumenică epocii, dat fiind că ea va fi retipărită în 1819 şi de Societatea Biblică Rusă, agenţie a protestanţilor de la *British and Foreign Bible Society*, la recomandarea lui Gavriil Bănulescu, arhiepiscopul de Chişinău. Textul va mai fi retipărit, pe banii proprii, cu tot cu prefaţa lui Micu, de episcopul Filotei Pârşoi al Buzăului, în 1854-1856 (făcând mici adaptări, mai ales de limbă), şi, în 1856-1858, de mitropolitul Sibiului, Andrei Şaguna, care aduce unele schimbări de versificaţie, după *Biblia* Sinodală ateniană din 1843. După schimbarea grafiei, aceeaşi versiune, cu preluarea unor sugestii de uşoare corecturi de la ultimele două ediţii, va fi republicată şi în 1914 – când, în ciuda unor dorinţe de revizuire exprimate la vârful Bisericii reunite [1], lipsa consensului a dus la soluţia unor stilizări minimale. Această situaţie, pe fundalul impresiei create de activitatea intensă a Societăţii Biblice Britanice, care scosese şi la noi, începând cu 1874, mai multe *Biblii* cu un *Vechi Testament* raportat la Textul Masoretic, a creat reacţii de apropiere de această versiune şi în cadrul Ortodoxiei. În mai 1930, se semnează un contract girat de Patriarhul Miron, între echipa Gala Galaction - Vasile Radu, şi viitorul patriarh Nicodim Munteanu (atunci, episcop retras la stăreţia Neamţului), pentru împărţirea traducerii noii *Biblii*, ce se va tipări în 1936, astfel: cărţile *Pentateuhul*, cărţile istorice, *Psaltirea*, *Ieremia* şi *Iezechiel*, *Cântarea Cântărilor* şi *Cartea Tobit*, de la Nicodim Munteanu, celelalte cărţi profetice, de la Vasile Radu, iar cărţile didactice, de la Gala Galaction, care dădea şi *Noul Testament*. Împărţirea nu l-a mulţumit pe Gala Galaction, mai ales din cauza *Psaltirii*, şi, împreună cu ebraistul Vasile Radu va scoate o *Biblie* tradusă integral, după gustul său mai literar, în 1939 – urmând ideea veridicităţii ebraice

[1] Vezi Nicolae Bălan, *Un congres biblic românesc*, în *Revista Teologică*, an VI (1912), nr. 2, p. 43-49.

şi traduceri occidentale bazate pe Textul Masoretic. Ajuns patriarh, Nicodim Munteanu publică însă în 1944, o nouă ediție, după vechea împărțire, dar şi cu un *Nou Testament* în traducere proprie (deşi unii reclamau că ea se baza prea mult pe rusă). Limba sa însă era una frumoasă şi cu o sobrietate bisericească, totuşi Psaltirea pe care o propunea păstra influențe ale textului ebraic şi, uneori, ale lui Cornilescu.

Biblia, încoronarea activității editoriale

Chiar şi din această succintă trecere în revistă, se poate observa că fiecare ediție biblică anterioară fusese în mare parte rodul unei harisme personale a unei figuri de seamă a Bisericii – care a ştiut să valorifice, în folosul comunității, o chemare singulară şi o oportunitate pe care a identificat-o, pe fundalul în genere neprielnic.

La rândul său, şi Patriarhul Justinian avea să găsească, tocmai sub regimul comunist, o cale corectă de compromis, chiar făcând unele mici concesii de conduită, cum spunea Sf. Grigorie de Nazianz [1], pentru a păstra vie activitatea ecleziastică, cu susținerea unui program editorial. Astfel, în ciuda programului antireligios al regimului, a făcut să apară în continuare cărțile bisericeşti: sub păstorirea sa, se publicaseră deci *Liturghierul* (1950) *Molitfelnicul* (1950) *Aghiazmatarul* (1950) *Octoihul* (1952) *Penticostarul* (1952) *Mineie* (1954-1957) pe lângă alte *Cărți de rugăciuni*, *Vieți* de sfinți, *Catavasier*, *Cântări ale Sf. Liturghii* etc.

Totuşi, cum avea să mărturisească Patriarhul, în prefața *Bibliei* sale, a simțit, de la început, şi responsabilitatea de a da poporului credincios *Cartea sfântă* prin excelență: „Cu toată mulțimea de griji şi de probleme ce Ni se puneau, încă de la

---

[1] „Trebuie să se şi cedeze ceva nedreptății, atunci când stăpâneşte” (*δεῖ τι καὶ συγχωρεῖν καὶ ἀδικκίᾳ κτακρατούσῃ*) – Cuv. IV, cap. 92.

începutul activității Noastre, permanent am fost preocupat de gândul tipăririi unei noi ediții a Sfintei Scripturi.” În 1951 va publică aşadar o ediție revizuită a *Noul Testament*, în care se aduceau corecturi anumitor excese ale versiunii Gala Galaction – şi pe care o considera, pe bună dreptate, „ îmbunătățită față de cele anterioare”.

Mai spinoasă avea să fie problema *Psaltirii*: nici una din ultimele revizuiri nu fusese receptată de Biserică, în ciuda succesului de vânzare al ediției din 1936, iar aceasta, fie şi numai din considerente ce țineau de practica liturgică, realizarea urgentă a unei noi *Psaltiri*, în urma unei inițiative administrative propriii.

Se ajunge în acest fel la ediția Institutului Biblic şi de Misiune al BOR de la sfârşitul lui 1957: *Ultima ediție a Psaltirii folosise textul traducerii patriarhului Nicodim; dar cei obişnuiți să citească des Psaltirea nu erau cu totul mulțumiți de acest text. Îndeosebi protestele veneau din lumea monahală, pentru care Psaltirea constituie pâinea cea de toate zilele a evlaviei şi care, obişnuiți din generație în generație cu traducerea mai veche, aveau, ca să zicem aşa, Psaltirea în sânge şi versurile ei cântându-le în inimă. Dar nici textul vechi, pe care-l găsim în Psaltirea mai veche, adică textul Bibliei din 1914, nu se mai putea retipări, cu locurile lui întunecoase şi rău traduse. Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, căutând să despice acest nod gordian, a însărcinat o comisie de profesori, alcătuită din P.C. Pr. Vladimir Prelipcean, Pr. D. Fecioru şi Diac. M. Chialda, ca să revizuiască textul Psaltirii, în vederea tiparului, conducându-se de textul Bibliei 1914 şi căutând să păstreze toată mireasma acestui text, cu condiția de a face înțelese, printr-o nouă traducere, numai locurile neinteligibile. După ce textul a fost în felul acesta pregătit, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a rugat pe Î.P.S. Mitropolit Efrem Enăcescu să revadă textul, cu ochii săi de călugăr îndrăgitor*

al Psaltirii şi, după ce textul a primit şlefuirea cuvenită, a fost încredinţat tiparului[1].

A organizat deci o revizuire colectivă, pe baza principiului eufoniei liturgice[2], şi al stabilităţii textului de bază[3], păstrându-se sonorităţile *Psaltirii* de linie – cum e numită de specialişti versiunea clasică, dată de Antim Ivireanul în 1710.

Mai lipsea însă de pe piaţă o versiune actuală integrală al *Bibliei* – şi de altfel, nu se întrevedea nici capacitatea concretă a publicării ei, tipografia patriarhală fiind mică[4], cu mijloace insuficiente pentru o astfel de întreprindere la un nivel adecvat noului grad de alfabetizare a poporului

---

[1] Olimp Căciulă, *Cartea de cult în deceniul 1948-1958*, în *Glasul Bisericii*, 6-7/1958, p. 557-558. Aceleaşi informaţii, la Ene Branişte, *Cartea de cult tipărită între 1948 şi 1958*, în *Douăzeci de ani din viaţa Bisericii Ortodoxe Române. La a XX-a aniversare a Prea Fericitului Patriarh Justinian*, IBMO, Bucureşti, 1968, p. 572. Profesorul Branişte arăta că traducerea Galaction-Radu era doar „pretinsă după textul original ebraic", în timp ce versiunea Munteanu era „făcută mai mult după versiuni ruseşti", iar, în faţa protestelor din mânăstiri, Patriarhul a reuşit să dea „şi aici, soluţia cea înţeleaptă". Ea a fost explicată de altfel de P.F. Justinian însuşi în audienţa oferită britanicei Doreen Berry, astfel: „*The faithful are accustomed to hearing (in the liturgy) the old version and don't like new words*", relatează aceasta, în scrisoarea din 13 septembrie 1967 către John Watson (Arhiva *Bible Society*, dosar BSA/D8/1/22/2)

[2] Cum avea să îl numească Bartolomeu Anania. Vezi *Introducere în citirea Sfintei Scripturi*, Renaşterea, Cluj Napoca 2001, p. 39.

[3] Enunţat de Andrei Şaguna în prefaţa *Bibliei* sale: „Limba Bibliei o dată se face."

[4] Aşa cum aveau să se convingă ulterior trimişii Societăţilor Biblice, şi cum îi va asigura chiar Dumitru Dogaru, şeful Departamentului Cultelor, Arta Grafică era atunci cea mai bună tipografie din România (acolo se tipăriseră de altfel şi *Bibliile* din 1936 şi 1939), şi conferea în plus garanţia unui gir al statului pentru cartea bisericească. Calitatea tiparului de acolo era dovedită şi de faptul că o treime din producţie o reprezentau cărţi în limbi străine, pentru export – cum va afla B. Tidball, la vizita din noiembrie 1967.

credincios, având şi din partea conducerii de stat mai degrabă opreliști decât deschidere, față de un act editorial cu asemenea implicații.

O informare în Sf. Sinod

O veste neaşteptată şi greu de detaliat, altfel decât printr-o expresie ce folosea, în stilul epocii, impersonalul „se”, apare însă dintr-o dată în spațiul public. „Prea Fericitul Părinte Patriarh a adus la cunoştința Sfântului Sinod că *s-a ivit posibilitatea* tipăririi Bibliei într-o nouă ediție”, relata numărul 5-6 din *Biserica Ortodoxă Română* pe 1967 [1]. Patriarhul le-a spus deci, dintr-o dată, colegilor ierarhi că are o înțelegere cu autoritățile pentru un tiraj însemnat al *Bibliei*, şi a şi conceput personal modul alcătuirii ei, apelând la cele mai bune texte disponibile[2]: „*După îndelungate cercetări personale, am ajuns la convingerea că pentru Vechiul*

---

[1] În articolul cu *Spicuiri din sumarul şedințelor Sf. Sinod ordinar pe 1967* (p. 643). Sublinierea ne aparține.

[2] Aşa cum făcuse şi Damaschin Dascălul, în 1725, când, sub stăpânirea regimului catolic austriac, a putut doar retuşa versiunea *Psaltirii* lui Antim Ivireanul, şi era astfel, conform prefeței, o carte „a doua oară în acest fel tipărită” – căci apărarea stătea în aceea că nu era o carte de propagandă religioasă, ci un text aflat deja în uzul cultului – vezi N. Dobrescu, *Istoria Bisericii Române din Oltenia în timpul ocupațiunii austriace*, Carol Göbl, Bucureşti, 1906, p. 164. Cu această situație politică internă se scuza de altfel Patriarhul şi împotriva reprezentanților *United Bible Societies*, care încercau să determine şi în România o revizuire a *Bibliei* după principiile lor, într-un moment nepotrivit pentru acest lucru, în ciuda aparențelor de funcționare fără opreliști a Bisericii: „*Patriarhul Justinian, cu un zâmbet, a explicat situația din Romania: «Cred că ați observat că avem foarte mulți profesori de teologie. Ați mai observat poate şi şi că nu avem chiar atât de mulți teologi»*” – consemna Edwin Robertson, în *Taking the Word to the World. 50 Years of the United Bible Societies*, Thomas Nelson, Nashville-Atlanta-London-Vancouver, 1996, p. 200.

Testament (cărţile canonice şi necanonice), textul cel mai potrivit scopului pe care îl urmărim este cel cuprins în Biblia aprobată de Sfântul Sinod şi tipărită ediţia I în 1936, cu trimiterile revizuite şi îndreptate ale Bibliei – Ediţia II, tipărită de Patriarhul Nicodim în 1944, afară de textul Psalmilor, pe care opinăm să-l tipărim după textul revizuit şi tipărit în Psaltirea din 1957.

Pentru Noul Testament, socotim că textul cel mai potrivit este cel din 1951, care a fost revizuit şi îmbunătăţit de o Comisie din care au făcut parte Î.P.S. Mitropolit Tit, Părintele Gala Galaction şi Părintele Profesor Nicolae Popescu şi care a fost deja aprobat de Sfântul Sinod. După această ediţie, s-au îndreptat Evanghelia şi Apostolul astăzi în uz în Biserica noastră.

Tipărirea Bibliei după textele propuse o socotim îndreptăţită pe de o parte pentru faptul că ele reprezintă traduceri făcute după textele originale de persoane competente atât din punct de vedere teologic, cât şi din punct de vedere lingvistic şi literar, iar pe de altă parte, aceste traduceri sunt proprietatea deplină a Bisericii Ortodoxe Române, după contractul încheiat în 1930 de Eforia Bisericii Ortodoxe Române cu traducătorii Bibliei tipărite în 1936.

Potrivit înţelegerii pe care am luat-o cu autorităţile în drept, vom putea tipări anul acesta un număr de 50.000 de Biblii, după textele propuse, pe care le vom îndrepta, desigur, din punct de vedere ortografic şi acolo unde s-au strecurat greşeli de tipar sau greşeli vădite de sens. Restul de 50.000 de exemplare urmează să fie tipărite în anul următor.”

În recenzia pe care Grigorie Marcu o va face noii ediţii, se va reaminti acest moment important pentru viaţa Bisericii de atunci şi pentru următoarele decenii: „*În ziua de 3 iunie 1967, la propunerea Comisiei învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod a adoptat hotărârile corespunzătoare, în spiritul referatului prezentat*

de Preşedintele său, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Prin aceasta, porneala *tipăririi unei noi ediţii a Bibliei era ca şi făcută. Încă în cursul aceluiaşi an – 1967 – lucrările de editare a Bibliei au început a se săvârşi intens şi temeinic.*"[1]

Nimic nu se spunea totuşi în legătură cu dedesubturile acestei decizii atât de surprinzătoare. Mai multe indicii despre ceea ce susţinea de fapt *porneala tipăririi* oferă doar Patriarhul, în prefaţa ediţiei, datată un an mai târziu: 6 iunie 1968. Capul Bisericii aminteşte, cu acelaşi spirit diplomatic pe care îl avea şi faţă de regim, despre ediţiile biblice apărute la noi prin „osteneala" Societăţii Biblice Britanice – protestante. Apoi adaugă: „*Biblia întreagă pe care o tipărim acum este, în bună parte, unul din roadele legăturilor ecumenice creştine care au luat fiinţă şi s-au dezvoltat în secolul nostru. În spiritul acesta al dragostei şi al ecumenismului creştin, «Societăţile Biblice Unite», cu sediul la Londra, s-au oferit să ne trimită în dar hârtia specială «Bibeldruck», pentru tipărirea noii Biblii în limba română, în 100.000 de exemplare*." Aşadar, hotărârea Sf. Sinod din urmă cu un an fusese luată „luând cunoştinţă că s-au creat toate posibilităţile pentru înfăptuirea unei astfel de importante şi necesare lucrări."

Recenzia lui Grigorie Marcu mai remarca de altfel: „*Tiparul – executat de Întreprinderea poligrafică de Stat «Arta Grafică» este luminos şi aerisit, la nivelul calităţilor îndeobşte apreciate ale hârtiei speciale pe suprafaţa căreia se răsfaţă cernelurile lui.*[2]"

Reuşita de ordin grafic era remarcată şi de recenzia lui Gheorghe Secaş: „*Întâistătătorul Bisericii noastre, Prea*

[1] Grigorie Marcu, *Un eveniment bisericesc: Biblia din 1968*, în *Biserica Ortodoxă Română*, an LXXXVII (1969), nr. 5-6, p. 484.

[2] *Ibidem*, p. 485.

Fericitul Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, «cu prilejul împlinirii a douăzeci de ani de neobosite strădanii în conducerea Bisericii, a pus la îndemâna clerului şi credincioşilor, ca pe un dar de mare preț, o nouă ediție a Sfintei Scripturi», ceea ce constituie un eveniment de seamă în viața duhovnicească a Bisericii Ortodoxe Române. Apărută în editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă din Bucureşti, noua ediție a Bibliei se prezintă în condiții tehnice desăvârşite, ca tipar, hârtie şi format. Acest lucru este foarte îmbucurător! Cuvântului lui Dumnezeu i s-a oferit o haină de mare praznic."[1]

În privința textului în sine, ales aşa cum s-a arătat mai sus, Patriarhul mai face, în prefață, următoarele precizări, legate de corecturi şi revizuiri. „*Textul întregii Biblii a fost revizuit, din punct de vedere ortografic şi i s-au adus unele mici îmbunătățiri de limbă, de o comisie compusă din: P.C. Preot Ioan Gagiu, redactorul responsabil al revistelor patriarhale şi director al Administrației Patriarhale, Dl. Prof. onorar Teodor M. Popescu, de la Institutul teologic de grad universitar din Bucureşti şi Dl. Dumitru Radu, profesor de limba română la Seminarul teologic din Bucureşti, care au lucrat sub directa Noastră îndrumare şi supraveghere.*" Grigorie Marcu, îi adăuga şi pe cei care au făcut corecturile tipografice: „P.C. Părinte Director Ioan Gagiu şi P.C. Diaconi P. I. David şi Şt. Milea, de la Redacția Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă al Patriarhiei Române, au îndeplinit cu zel şi pricepere lucrările de corectare a şpalturilor pe traseul îndelungat şi aglomerat al culegerii textului inspirat."[2] De asemenea, Pr. Ioan Gagiu va mai nota, în corespondența cu donatorii englezi, că revizuirea s-a concentrat „*mai ales*

[1] Gheorghe Secaş, *Biblia sau Sfânta Scriptură 1968* (recenzie), în *Biserica Ortodoxă Română*, an. LXXXVII (1969), nr. 7-8 (iulie-august), p. 845.

[2] *Op. cit.*, p. 485.

asupra Noului Testament, în care ultima versiune greacă şi cele mai noi traduceri moderne – în special Biblia de la Ierusalim – au fost folosite”[1]

Conştient că versiunea fusese alcătuită sub imperiul urgenței, Patriarhul încheia, totuşi: „Ea rămâne mai departe – ca şi edițiile din 1936 şi 1944 – o ediție de probă, până la definitivarea în limba română a textului Bibliei.” Caracterul excepțional şi providențial al lucrării sale se poate observa însă din faptul că în anii următori nu s-a mai găsit cu uşurință un alt text mai bun al Scripturii, aşa cum a crezut atunci, ci versiunea sa „de probă” a rămas, şi în 1975 şi până azi, versiunea în uz a Bisericii, în urma unei serii de reeditări – ceea ce o face, de altfel, a treia între cele mai longevive şi importante ediții biblice româneşti, după cele din 1795 şi 1688. De aceea, Grigorie Marcu avea dreptate să observe, în epocă: „*Numele atâtor vlădici şi învățați teologi – ca: mitropolitul Ştefan al Bălgradului (iar mai înainte de el: diaconul Coresi), mitropolitul Teodosie Veştemeanul, Samuil Micu Clain, mitropolitul Gavriil Bănulescu, episcopul Filotei al Buzăului, Mitropolitul Andrei Şaguna, mitropolitul primat Conon Aramescu Donici, episcopul academician Nicolae Colan al Clujului, preotul academician Gala Galaction şi patriarhii României Miron şi Nicodim – scrise sunt şi rămân pentru totdeauna în «cartea vieții» Bisericii Ortodoxe Române, pentru osârdia cu care s-au preocupat de tălmăcirea şi editarea cuvântului inspirit în limba noastră strămoşească. Numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian s-a adăugat – firesc şi stabil – încă din anul 1951 acestui pomelnic cinstitor de editori ai cuvântului lui Dumnezeu în veşmânt românesc. Biblia aniversară din 1968*

---

[1] Scrisoarea către Bernard Tidball din 14 august 1968 (Arhiva *Bible Society*, dosar BSA/D8/1/22/2). În acel moment, revizuirea textului era finalizată şi se începuse lucrul la tipărire.

extinde şi adânceşte participarea Prea Fericirii Sale la îmbogățirea contemporană a istoriei cuvântului dumnezeiesc tălmăcit şi tipărit în grai străbun. Pentru inima sa de părinte, Biblia din 1968 – înainte de a fi un act de cultură bisericească şi monument de limbă strămoşească – este mai presus de toate mesaj ceresc îndreptat către orice suflet creştinesc şi în primul rând către slujitorii şi credincioşii Sfintei noastre Biserici dreptmăritoare.”[1]

Schimbul de vizite

Ca „rod al legăturilor ecumenice”, cum o numea Patriarhul, povestea acestei *Biblii* şi-a avut ca prim început un eveniment de diplomație bisericească: o vizită a Arhiepiscopului Michael Ramsey în România. „La invitația Patriarhului Justinian, făcută în cursul anului 1964, precum şi în urma unui schimb de scrisori, care a avut loc în prima parte a anului 1965, în zilele 2-8 iunie 1965, Arhiepiscopul de Canterbury, Dr. A.M. Ramsey, a vizitat România, având drept scop dezvoltarea şi întărirea relațiilor dintre Biserica Angliei şi Biserica Ortodoxă Română”, relata oficiosul Patriarhiei[2],

„*La aeroportul Băneasa din Bucureşti, o delegație a Patriarhiei Române, în frunte cu Patriarhul Justinian, a primit, cu onorurile cuvenite unui înalt oaspete, distinsa delegație anglicană, după care a urmat primirea tradițională şi la Catedrala Patriarhală, la care au fost prezenți clerici, profesori de teologie, studenți şi elevi teologi, precum şi un număr mare de credincioşi. Pe toată perioada vizitei,*

---

[1] *Op. cit.*, p. 486.

[2] *Vizita Arhiepiscopului de Canterbury, Dr. Arthur Michael Ramsay, Primat a toată Anglia şi Mitropolit*, în „Biserica Ortodoxă Română”, an LXXXIII, (1965), nr. 5-6, p. 382, *apud* Constantin Tudosă, *Patriarhul Justinian Marina*, Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2016, p. 318.

oaspeții englezi au vizitat o serie întreagă de obiective bisericeşti şi de cultură ortodoxă din Bucureşti şi din țară, având posibilitatea să intre în contact cu realitatea vieții spirituale a poporului român şi a credincioşilor Bisericii Ortodoxe străbune" – mai consemna revista, nemaimenționând că înalții ierarhi au trebuit să accepte şi unele roluri în scenariul propagandistic, impus de autorități: au mers, de pildă, pe şantierul barajului Vidraru, purtând, pentru fotografii, şi căşti de constructori (autoritățile comuniste, va relata ulterior şi reprezentantul BFBS, căutau să arate pe atunci vizitatorilor străini bunăstarea şi progresul de care se bucura societatea[1]).

Episodul de deschidere la vârful celor două Biserici are însă o continuare, într-un cadru cu totul diferit, anul următor, când cei doi conducători de Biserici se reîntâlnesc în Anglia, „*Între 21-28 iunie 1966, la invitația Arhiepiscopului de Canterbury, făcută încă din timpul vizitei sale în România (1965), precum şi în urma scrisorii din 22 octombrie 1965, în care se revenea asupra invitației, o delegație a Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Patriarhul Justinian, a vizitat Anglia, însoțit de Episcopul Antim Târgovişteanul, vicar patriarhal, Pr. Ioan Gagiu, Pr. Nițişor Cazacu şi Arhidiaconul Constantin Dumitrescu. Delegația română a fost întâmpinată, pe aeroportul Heathrow din Londra, în ziua de 21 iunie 1966, de către Arhiepiscopul de Canterbury, însoțit de alți ierarhi anglicani. În întâmpinarea Patriarhului Justinian au venit, de asemenea, Pr. Prof. Vintilă Popescu, parohul bisericii ortodoxe române din Londra, Diac. Ion Bria, Remus Rus (aflați la studii în Anglia) şi un grup de credincioşi români stabiliți în Anglia. Delegația română a fost primită cum se cuvine şi la sosirea la Palatul Lambeth*

[1] Raportul lui B. Tidball, după vizita în România, datat 18 decembrie 1967 – Arhiva *Bible Society*, dosar BSA/D8/1/22/2.

din Londra, reşedința Arhiepiscopului de Canterbury. Oaspeții români au vizitat biserici, mânăstiri şi alte obiective istorice şi culturale, participând la anumite servicii religioase anglicane şi ortodoxe, alături de ierarhii anglicani, unde Patriarhul Justinian a ținut predici sau cuvântări ocazionale" – arăta relatarea oficială, în aceeaşi publicație[1].

Pe de altă parte, o rememorare mai recentă a acelei vizite istorice pune problema (deşi cu unele aproximări greşite) dintr-o perspectivă care interesează subiectul nostru. *„Un an mai târziu, patriarhul Justinian Marina răspundea la invitația acestuia* (n.n. a arhiepiscopului de Canterbury)*, fiind primit la Londra ca un şef de stat, vizitând numeroase mănăstiri, participând la anumite servicii religioase, fiind în mijlocul credincioşilor români din capitala britanică. Patriarhul român a fost primit inclusiv de regina Elisabeta a Marii Britanii, care i-a oferit în dar un automobil Rolls Royce. Față de gestul reginei, patriarhul i-a spus: «Majestate, vă mulțumesc. Sunteți foarte generoasă, dar sunt informat că sunteți preşedinta Societății Biblice Britanice. Patriarhii români de dinaintea mea au editat fiecare câte o Biblie, care le poartă numele. Eu am mai mult de 10 ani şi nu am izbutit să am o Biblie. Vă rog, în locul maşinii, dați-mi hârtie şi materiale de legătorie, ca să pot tipări şi eu Biblia». Astfel, au fost publicate cele 20.000 de exemplare*(sic!) *ale Bibliei de la 1968".*[2]

S-a mai consemnat că atunci o parte din delegație, inclusiv Pr. Gagiu şi P.S. Antim, au vizitat atunci sediul

---

[1] *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a vizitat Biserica Angliei între 21-28 iunie a.c.*, în *Biserica Ortodoxă Română*, an LXXXIV (1966), nr. 7-8, p. 651, 717, *apud* Constantin Tudosă, *op. cit*., p. 319-320.

[2] Adrian Nicolae Petcu, *Iunie 1966: Vizita patriarhului Justinian Marina în Anglia*, în *Lumina*, 15 iunie 2011.

BFBS (*Bible House*) din centrul Londrei (*Victoria Street*), unde „au discutat despre problema Bibliilor româneşti*”*[1].

O propunere generoasă

Povestea mai completă a acelei „porneli” de tipărire a *Bibliei*, bazată, se vede, şi pe un sprijin extern, se regăseşte mai pe larg în dosarul păstrat în Arhiva *Bible Society* din Cambridge[2], ce conține corespondența purtată de Patriarhie, pe durata a circa doi ani. Personajele principale ale acestei poveşti, direct implicate, au fost următorii: Olivier Béguin, secretarul general al UBS (1949-1972), John T. Watson, secretar general al *British and Foreign Bible Society* (1960-1969); Rev. Bernard J. Tidball, secretarul BFBS pentru Europa şi America Latină şi consultant al UBS pentru Europa (principalul interlocutor al românilor şi persoana însărcinată cu coordonarea întregii afaceri), Birger Mathisen – Societatea Biblică Norvegiană, Svere Smaadahl – Societatea Biblică Elvețiană, Doreen Berry – tânără membră în Comitetul BFBS pentru Europa, obişnuită să îşi facă vacanțele în România, care s-a dovedit o esențială persoană de legătură cu Tidball şi Watson, oferindu-le mesaje prompte corecte şi pozitive (ulterior, va fi colaboratoare la *Sobornost*) şi, desigur, arhiepiscopul Michael Ramsey (Cantuar); din partea română, au fost implicați, în afară de Patriarhul însuşi: Pr. Vintilă Popescu, parohul bisericii ortodoxe româneşti din Londra (1964-1969); pr. Ioan Gagiu, directorul Administrației Patriarhale (şi, inițial şi Antim Târgovişteanul, Secretarul Sf. Sinod şi raportorul Comisiei pentru Afacerile Externe), Ion

---

[1] Conform raportului citat mai sus, întocmit de B. Tidball pe 18 decembrie 1967.

[2] *Rumania. Correspondence re[garding] Scriptures Paper etc (inc. Patriarch) 1967-68* sau *Bible Paper /Corresp. with Patriarch 1967-68*.

Bria, un ospitalier ghid pentru B. Tidball la Bucureşti; pastorul Ieremia Hodoroabă, de la biserica baptistă de limbă română din Paris (ajutat, în România, de pastorul baptist Ioachim Țunea); şi, nu în ultimul rând, prof. dr. Dumitru Dogaru, secretarul general al Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniştri, prezent în Sinod şi la audiențele Patriarhului. Pe lângă aceştia, ar trebui amintit, deşi fără a-l include în categoriile anterioare, Richard Wurbrandt, sas luteran, autorul volumului „*Tortured for Christ*" şi care, neînțelegând acest demers ecumenist, a încercat pe toate căile să îl submineze, criticând în Occident Biserica Ortodoxă Română, pe care o asocia cu regimul comunist.

Sub impresia schimbului de vizite şi ca urmare a contactelor stabilite atunci, prima propunere s-a făcut într-o scrisoare către preotul Vintilă Popescu, pe 25 ianuarie 1967, de către secretarul general al Societății Biblice Britanice, John Watson. Ea oferea mai multe variante de ajutor, lăsând părții române posibilitatea să aleagă:

Comitetul meu a aflat cu foarte mare interes de posibilitatea de a-l putea ajuta pe Patriarh cu un o aprovizionare de Biblii româneşti şi puteți fi siguri că vom face tot ce e în puterea noastră să fim de ajutor.

Există, totuşi, unele întrebări pe care aş vrea să le vi le pun dvs., înainte de a-i scrie o scrisoare oficială Prea Fericirii sale. Permiteți-mi să le enumăr mai jos:

Dacă un tiraj de, să zicem, 50.000 de Biblii româneşti ar fi tipărite în țară la noi, ar putea fi primite ele în România?

Am putea să fim plătiți pentru ele? (În întregime, în parte, sau măcar cu o sumă simbolică).

Există capacități de tipărire în România, astfel încât noi să facem un dar în bani, ca să acoperim cheltuielile?

Am putea ajuta prin oferirea de hârtie?

Poate veți dori să veniți să vorbiți cu mine despre aceasta, eu aş fi încântat să vă văd. Când voi avea

răspunsurile la aceste întrebări, voi trimite, prin dvs., o scrisoare către Patriarh.

Față de aceste propuneri, un prim răspuns vine, neoficial, pe 22 februarie 1967, când Watson este informat: *Profesorul Popescu a telefonat în această dimineață şi m-a rugat cerut să vă transmit mesajul următor:*

Patriarhul României lucrează la obținerea unei autorizați, pentru importarea în România a hârtiei necesare, astfel încât Biblia să fie tipărită acolo.

Prof. Popescu spune că formalitățile vor lua probabil ceva timp, dar va primi o informare oficială.

A adăugat: „Cred că au decis să accepte ultima propunere, ca dvs. să trimiteți hârtia."

La scurt timp, Patriarhul face demersurile oficiale, trimițând cererea de mai jos, în română şi engleză, pe 14 martie 1967 (redăm varianta în română):

Stimate Domnule Secretar General,

Am primit încă din luna septembrie 1966 scrisoarea Dvs., prin care ați avut amabilitatea de ne înştiința că Societatea Biblică Britanică ar fi dispusă să ne vină în ajutor pentru imprimarea unei noi ediții a Bibliei în limba română.

Am întârziat cu răspunsul la această binevoitoare ofertă a Dvs., pe de o parte pentru faptul că prin preotul nostru din Londra, Prof. Vintilă Popescu, am cerut unele informații suplimentare, iar pe de altă parte pentru că problema trebuia discutată în Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, ea prezentând o deosebită importanță.

Având acum informațiile necesare şi având totodată şi acordul deplin al Sfântului nostru Sinod, vă comunicăm cele ce urmează:

1) *În numele Nostru şi al Sfântului Sinod, vă transmitem cele mai vii mulțumiri, atât Dvs. personal, cât şi Comitetului de conducere al Societății Biblice Britanice, pentru solicitudinea frățească şi creştinească pe care ne-o arătați*

în legătură cu tipărirea Bibliei în limba română;

2) *Dintre posibilitățile de ajutor pentru realizarea acestei mari opere în Biserica noastră, v-am fi foarte recunoscători dacă ne-ai putea acorda în dar hârtia Bibeldruck, de care avem nevoie pentru 100.000 exemplare, în formatul Bibliei editată de The British and Foreign Bible Society în anul 1965 în limba română*[1] *– care va avea 1.400 pagini – întrucât Biblia ortodoxă cuprinde şi următoarele cărți necanonice: Tobit, Iudit, Baruh, Epistolele lui Eremia, Cântarea celor trei tineri, III Ezdra, Înțelepciunea lui Solomon, Înțelepciunea lui Iisus, fiul lui Sirah, Istoria Suzanei, Istoria omorârii balaurului şi a sfărâmării lui şi I-III Macabei.*

Solicităm cantitatea aceasta de hârtie încurajați de bunăvoința Dvs. comunicată nouă de Părintele Prof. Dr. Vintilă Popescu.

În cazul în care ne veți putea ajuta în acest fel, vă rugăm să ne comunicați când ar fi posibilă trimiterea hârtiei şi modalitatea transportului ei.

Orice alte amănunte, sau eventuale obligații ce ne-ar reveni, pot fi discutate de Dvs. cu Părintele Prof. Vintilă Popescu.

Exprimându-vă toată mulțumirea şi profunda Noastră recunoştință pentru gestul Dvs. de frățească dragoste şi de înalt ecumenism creştin, vă asigurăm totodată de deplina prețuire pe care o acordăm rodnicei activități a Societății Biblice Britanice, în răspândirea cuvântului mântuitor al lui Dumnezeu în lume.

---

[1] În martie 1966, Patriarhul comandase 10 *Biblii* Cornilescu, din 1965. La vizita din 1966, i s-a oferit din nou acea *Biblie*, care a devenit model pentru cea ortodoxă. Englezii (foşti colonialişti în India), erau renumiți pentru tehnica fabricării hârtiei speciale – cum raporta şi Tidball.

Ce îşi doreau părţile

Observăm aşadar că, înainte de anunţul făcut în Sinod, existase o etapă de tatonare şi negociere cu partenerii externi, dar şi interni. Noul şef al statului, Nicolae Ceauşescu, care preluase funcţia cu doar trei luni înainte de vizita arhiepiscopului britanic, îşi dorea desigur, o îmbunătăţire, şi pe această cale, a relaţiilor cu Anglia, unde avea să facă o fastuoasă vizită, în 1978[1]. Departamentul Cultelor din cadrul Guvernului, dorea, la rândul său, oprirea insidioasei contrabande cu *Biblii*, care îi scăpase de sub control[2]. Pe de altă parte, UBS dorea să aducă cumva în România cele 20.000 *Biblii* protestante pe care le tipărea, anual, în româneşte, şi care nu puteau ajungea, în marea lor majoritate, decât la români din diaspora[3]. De asemenea, în special americanii voiau să-şi facă un titlu de glorie ducând *Biblii* dincolo de Cortina de Fier.

Problema Scripturii se punea, e drept, într-o manieră nefilologică – bazată pe împărţirea între *Bibliile* pentru ortodocşi şi cele pentru protestanţi – iar aceştia păstrau aceeaşi dificultate de a înţelege rezervele Ortodocşilor faţă de concepţia traductologică occidentală, iar comunicarea între

---

[1] Unde de altfel Ceauşescu va invoca, drept argument pentru „bunele relaţii româno-engleze”, „schimburile culturale largi” – vezi discursul de la banchetul respectiv, din 13 iunie 1978, la Daniel Teodoreanu, *Ceauşescu şi celebra vizită din Anglia*, în *Evenimentul Zilei* din 15 decembrie 2016.

[2] Pe piaţa neagră, *Bibliile* aduse de turişti se vindeau cu 100 lei, apoi preţul le creştea de 3-4 ori, la a doua vânzare, în timp ce dicţionarul cel mai scump costa atunci 60 lei – i se plângea Dogaru lui Hodoroabă, după cum îi relata acesta lui B. Tidball, pe 10 octombrie 1967.

[3] Conform celor relatate în scrisoarea lui Jack Murray către Norman Cockburn, din 4 martie 1967, şi a lui J. Williams către J. Murray, 14 martie 1967. Acolo se consemna că UBS reuşise să trimită şi în Ungaria, prin Societatea Finlandeză, hârtia necesară tipăririi a 20.000 *Biblii*.

cele două spații, ortodox şi protestant, nu era cu mult mai bună decât în urmă cu un secol, când Societatea Biblică opera un prozelitism agresiv. Se beneficia însă de recenta atmosferă de deschidere pe care o marcau intrarea Bisericilor Ortodoxe WCC, în 1961 (la Delhi) şi apropierea UBS de catolici, cu care, în 1968, urmau să se stabilească, în comun „principiile călăuzitoare pentru traducerea interconfesională.” Patriarhul specula deci o dublă oportunitate, realizând în acelaşi timp fragilitatea conjuncturii. Atunci când transporturile de hârtie începeau să sosească, era de aceea îngrijorat că dacă va face o pauză în procesul de tipărire, autoritățile, imprevizibile cum le ştia, se puteau răzgândi oricând, retrăgându-şi sprijinul şi nemaipermițând o altă tranşă – de aceea, era nerăbdător să primească cât mai curând toată cantitate de hârtie promisă[1].

Livrarea acestei cantități era trebuia însă să aştepte întâi producția (era o cerere de hârtie socotită mare, chiar şi pentru bugetul UBS) şi de încheierea unei înțelegeri ferme, cu mai multe aspecte. Dar, când au primit detaliile tehnice necesare şi s-au convins că Patriarhul, deşi cu întârzieri, răspunde, ca o persoană stăpână pe situație, chiar în acel mediu dominat de nesiguranță, donatorii au fost cuprinşi de entuziasm, conştientizând ocazia rară pe care o aveau. B. Tidball declara: „*Trebuie să-L lăudăm pe Dumnezeu pentru această deschidere şi să ne angajăm să lucrăm împreună să obținem cât mai mult/întregul folos din asta* (…) *Este un suport uriaş în Britania pentru furnizarea de Scripturi pentru România* (…) *Avem de a face cu siguranță cu o situație nouă în România şi trebuia să obținem tragem toate foloasele din asta, în timp ce acționăm cu cea mai mare precauție şi, sper,*

[1] Acest lucru e explicat în scrisoarea pe care o trimite secretarul general al UBS, Béguin, către toate Societățile contributoare, pe 1 decembrie 1968, pentru a strânge în continuare sumele la buget – după ce semnalele din România (de la Tidball şi Berry) l-au convins de seriozitatea părții române („avem acum imaginea întreagă” – spunea el).

înțelepciune."[1]

Tipărirea *Bibliei* cu cărțile deuterocanonice (*Apocrypha*), într-o tipografie externă reprezenta o importantă concesie şi față de regulile stricte ale Societății Biblice Britanice secolul precedent, când, după 1825, nici măcar expedierea de *Biblii* nelegate nu mai era acceptată, de teama că se vor adăuga şi aceste cărți, şi astfel s-ar fi „diluat", prin adăugarea de „legende" adevărul pur[2]. Experiența lucrului în comun de acum a arătat de altfel şi avantajul de ordin pragmatic pe care Comitetul BFBS îl avusese atâta vreme în vedere: eliminarea cărților deuterocanonice însemna, pentru contributorii donatori, şi o creştere a randamentului: mai multe *Biblii*, cu aceleaşi costuri ale hârtiei… În cazul *Bibliei* româneşti, socotelile vor trebui de mai multe ori refăcute, pentru că hârtia socotită inițial suficientă, 86 tone, nu ajungea pentru numărul prevăzut de exemplare, ținând cont de prezența cărților suplimentare şi, ulterior, de resturile care rezultau în urma tăieturilor din tipografie. Solicitarea a crescut treptat la 100 t, 120 t, 140 t şi, în final, la 160 t, de fiecare dată, donatorii acceptând fără discuții creşterea de costuri.

La plata întregii operațiuni, în afară de ABS care asigura jumătate din bugetul UBS, şi de BFBS, care oferea un sfert, potrivit lui Robertson, au mai contribuit la suma pentru cele 160 tone de hârtie subțire şi Societățile din Canada, Olanda,

[1] Scrisoarea adresată pastorului Hodoroabă, pe 2 octombrie 1967.

[2] Totuşi, acest gen de reguli s-a mai relaxat însă de când BFBS a început să acționeze sub tutela UBS. Vezi Roger Steer, *Good News for the World. 200 Years of Making the Bible Heard: the Story of Bible Society*, Monarch Books, Oxford - Grand Rapids, 2004, p. 160, 397, şi Edwin Robertson, *Taking the Word to the World. 50 Years of the United Bible Societies*, Thomas Nelson, Nashville-Atlanta-London-Vancouver, 1996, p. 117.

Norvegia şi Suedia[1] – de regulă contribuțiile se vărsau în bugetul comun, unde erau prinse cheltuielile[2].

Prima tranşă a fost livrată pe 16 noiembrie 1967, iar ultima, a opta, pe 25 noiembrie 1968. La început loturile de hârtie au fost depozitate[3], pentru că pe acea hârtie specială nu se putea nici tipări cu cernelurile româneşti. S-a cerut deci şi s-a primit, în dar, şi cerneala necesară: cantitatea pentru tirajul anunțat - 1,6 tone (2.000 litri) de cerneală Perfecta neagră (valorând atunci 1.200 lire), a sosit cu al 4-lea transport, pe 22 ianuarie 1968.

Rezistență în fața îndoielilor

Având în vedere graba în care fusese decis totul, tipărirea n-a putut începe imediat ce s-au obținut cele necesare, pentru că s-a lucrat, un an, şi la revizuirea textului, după cum explica Pr. Ioan Gagiu – spre exasperarea britanicilor, care nu fuseseră avertizați de la început: „*Până acum, tipărirea a fost greoaie şi înceată, pentru că munca noastră a fost foarte mult concentrată asupra revizuirii*

---

[1] CBS, DBS, NoBS şi SweBS.

[2] Cifrele vehiculate ca preț în dosarul corespondenței diferă derutant. După unele variante, o tranşă de hârtie de 20 tone costa 3.000 lire, iar transportul, 700 lire şi, adăugând 1.200 lire pentru cerneală, totalul era de 38.000 lire. Alte calcule, la sfârşitul lui 1967, spuneau că pentru 100.000 exemplare, era nevoie de 30.000 lire, şi, ținând cont de suplimentările finale, s-ar fi putut ajunge la 45.000-48.000 lire, sau poate chiar la 50.000 lire. Adăugând inflația de 1.160%, în moneda de azi ar fi fost vorba de o sumă undeva între 441.000- 580.000 lire, adică 500.000-655.000 euro.

[3] Păstrate cu mare grijă, în camere bine ventilate, cum avea să constate, în raportul din 18 decembrie 1967, B. Tidball – care sosise special în România să verifice primirea primului transport (fiind aşteptat şi de pastorul Hodoroabă).

textului”[1].

Se depăşise de altfel, cu eleganţă, şi tentaţia traducerii în comun, pentru care colaboratorii protestanţi presau, intuind momentul favorabil[2]. Bisericile nu aveau nici metodele nici principiile comune pentru o traducere unică, iar partea română, blocată de situaţia politică internă (mulţi cărturari fuseseră de altfel persecutaţi şi, cu toată permisiunea de tipărire, nu era încurajată şi o amplă activitate filologico-teologică), se afla, faţă de donatorii protestanţi într-o postură ce nu ar fi favorizat o abordare obiectivă a unei eventuale traduceri.

De altfel, trebuiau, oricum, depăşite bariere greu de controlat, ţinând de neîncrederea pe planul interconfesional, dar şi între naţiunile diferite şi sistemele politice opuse. Greutăţile în comunicarea prin scrisori creau, la fiecare perioadă de tăcere, numeroase îndoieli şi temeri (încă de la început, când se cereau datele tehnice şi promisiunile în favoarea comunităţilor protestante, iar răspunsul întârzia, tonul reprezentanţilor UBS şi BFBS se schimbase rapid).

Chiar şi când cei implicaţi îşi menţineau fidelitatea faţă de proiect, trebuiau să facă faţă îndoielilor masei donatorilor - care asigurau bugetul acţiunii.

„Mă gândeam dacă s-ar putea, când primele coli ale Bibliei ies de la tipar, să mi se trimită câteva dintre ele aici în Londra. Motivul este că oamenii din Britania sunt deosebit de interesaţi de acest întreg proiect, dar mulţi dintre ei nu pot

---

[1] Scrisoarea Pr. Gagiu către B. Tidball din 14 august 1968.

[2] Tidball spunea, în raportul său din decembrie, că se speră ca Biserica Ortodoxă să accepte ideea unei traduceri comune, cu contribuţia unor experţi ai UBS, dat fiind că şi versiunea ortodoxă avea nevoie de revizuire (la fel ca şi versiunea Cornilescu). Lui Smaadahl îi scria, pe 2 ianuarie 1968, că acum este un „moment psihologic” pentru a insista în această direcţie. Şi Birger Mathisen îi amintea aceluiaşi Sverre Smaadahl (pe 9 august 1967) despre aceeaşi „nevoie”.

crede cu adevărat că hârtia va fi folosită pentru tipărirea Bibliei, şi dacă am putea avea câteva coli, personalul nostru de teren le poate ține în mână la întâlniri şi să zică: «Aceasta este o coală din noua Biblie românească, tipărită la Bucureşti», ar risipi o bună parte din suspiciune şi din îndoială şi ne-ar ajuta să strângem fondurile necesare pentru a finanța acest dar. Dacă colile nu vor putea fi trimise, atunci voi lua eu să aduc eu câteva, la următoarea mea vizită, dar nimic nu e atât de important ca un sprijin vizual - o dovadă vizuală că proiectul chiar merge înainte. E de înțeles ca, după atâția ani de dificultăți, oamenilor să le fie greu de crezut ca o astfel de uriaşă tipărire a Bibliei să poată fi într-adevăr făcută de o Tipografie de stat într-o țară din Europa de Est. Tot ceea ce putem face ca să le arătăm adevărul ar fi bun, din orice punct de vedere. De aceea v-am făcut această cerere"– îi scria, îngrijorat, B. Tidball, părintelui Ioan Gagiu.[1]

Donatorii exprimaseră la început pretenția ca *Bibliile* să nu fie vândute la un preț care să creeze profit pentru Patriarhie, dar, în cursul discuției, temerile lor de tip protestant a trebuit să fie liniştite şi cu asigurări că tipăriturile vor ajunge într-adevăr *în mâna credincioşilor*. Mai concret, vor fi distribuite – în afară de câteva, păstrate pentru studenți –, în toate cele 8.600 parohii ortodoxe din țară, câte zece: una pentru preot, una pentru bibliotecă şi opt pentru laici (listele

[1] La 22 ianuarie 1968. De asemenea, îi scria, pe 24 ianuarie, lui Michael Moore, responsabilul cu relațiile externe al Bisericii Anglicane: „*Am avut un număr destul de mare de scrisori în care se trăgeau semnale de alarmă în legătură cu trimiterea de către noi a hârtiei, cei care scriau fiind chiar siguri că am fost traşi pe sfoară şi hârtia va fi folosită pentru orice altceva în afară de tipărit Biblii*." Tidball spera însă să aducă personal *Biblii* tipărite din România, drept contraargument.

fiind centralizate la Patriarhie[1]), iar Gagiu îl invita pe Tidball să verifice asta orice parohie va dori, când totul va fi gata.

Operațiunea, inițial confidențială, a fost, după livrarea primelor tranşe, popularizată intens, ceea ce nu a avut numai efecte pozitive – căci a ascuțit şi opoziția partidei neîncrezătorilor dintre occidentali. Chiar dacă oamenii cheie ai Societăților biblice nu aveau încredere în Richard Wurbrandt – îl descriau, în scrisori, ca pe un caz patologic care îşi etala unele probleme de sănătate drept false răni în urma unui martiraj închipuit, totuşi nu puteau ignora efectele propagandei lui insistente asupra publicului, pe câtă vreme Patriarhia nu putea oferi, prin Pr. Gagiu, decât cuvinte (promisiuni sau reproşuri la adresa minciunilor). De aceea, când publicarea *Bibliei* începea să întârzie, iar avizele de import pentru protestanți erau incerte, Sverre Smaadahl îşi exprima îngrijorarea astfel:

„I-am cerut [n.n. – lui N. Nicolaescu, decanul Facultății de Teologie din Bucureşti] *să transmită salutările noastre către Patriarh şi să sublinieze nevoia noastră de fapte, astfel încât să oferim ceva presei şi să liniştim anumite elemente din Vest.*

De asemenea, am subliniat preocuparea noastră în legătură cu Bibliile pentru protestanți. El a mai promis să aducă amândouă aceste preocupări ale noastre în atenția Patriarhului. Oricum, este dificil să creezi orice fel de înțelegere în rândul acestor conducători ai Bisericii Ortodoxe pentru preocuparea noastră de a lucra şi pentru protestanți. Ei au spus chiar că Hodoroabă a trimis baptiştilor din România un număr mai mare de Biblii decât

[1] Datele apar aproximate în diverse feluri în corespondență: ba 9.000, ba 8.500. În această formă, cu numărul mai exact de 8.600 de parohii, apar în scrisoarea lui Smaadahl către Tidball din 20 august 1968, sursa fiind decanul N. Nicolaescu.

numărul baptiştilor din România.”[1]

De asemenea, şi B. Tidball, ajunsese la o limită, după doi ani de discuții, când tipărirea *Bibliei* încă întârzia. „*Veți fi ştiind, cred, că am fost mult criticați în această țară de către o anumită persoană pentru trimiterea acestei hârtii în România, şi persoane din public au spus că hârtia n-ar fi folosită pentru tipărirea Bibliei şi că oamenii n-ar trebui să-şi mai dea banii lor Societăților Biblice. Singura noastră replică a fost că suntem încrezători în înțelegerile pe care le-am încheiat, atât cu Departamentul pentru Culte al Guvernului cât şi cu Patriarhul şi Biserica sa, şi că suntem siguri că Biblia va fi tipărită şi distribuită. Unul din cele mai bune moduri în care putem dovedi oamenilor că acest lucru într-adevăr se întâmplă este să arătăm la întâlnirile publice coli de la Biblie, cum ar fi cele conținând un capitol din Geneză pe care le-ați trimis Rev. Michael Moore*.”[2]

În tot acest timp, Tidball a trebuit să se bazeze doar pe cuvântul interlocutorilor săi din România. De aceea, pentru a câştiga încrederea lui deplină, Patriarhul Justinian a avut grijă să îi producă o impresie suficient de puternică şi durabilă atunci când a venit, însoțind primul transport de hârtie, în România – iar realitățile pe care le consemna el pentru occidentalii de atunci (şi chiar pentru românii de azi), sună cu adevărat mai autentice în gura unui oaspete englez: starea vieții bisericeşti în România sfârşitului lui 1967 era garanția că Justinian se afla într-o poziție suficient de bună în fața conducerii statului încât să-şi poată ține cuvântul în astfel de afaceri.

„Ştiu că această veste îți va bucura mult inima şi îți vei

---

[1] Îndoieli pe care le exprima Sverre Smaadahl în scrisoarea sa către Bernard Tidball din 20 august 1968.

[2] Temeri exprimate în scrisoarea lui Tidball către Pr. Gagiu, din 5 septembrie 1968. Colile cerute aveau să îi fie trimise însă în mai puțin de o lună.

da seama că aceasta poate fi foarte contrar față de ceea ce anumiți oameni spun despre situația din România când ei zugrăvesc o imagine foarte întunecată despre persecuția creştinilor şi refuzul circulației Bibliei. Aceasta pur şi simplu nu e adevărat, şi am văzut cu ochii mei biserici pline la capacitatea lor duminica în care am fost acolo. Eu însumi am asistat la o lungă slujbă în catedrală, care era înțesată de oameni, şi cel puțini alte 400 de biserici din Bucureşti sunt pline în fiecare duminică. În plus față de asta, am vizitat multe biserici de țară şi am găsit oameni la rugăciune, în timpul zilelor săptămânii, atât dimineața, cât şi seara, separat față de duminici. Cred că religia este foarte reală în oameni, şi că statul recunoaşte asta, aşa că sper că această veste te va mângâia şi va contrabalansa în oarecare măsură unele din ştirile întunecate pe care le-ai auzit până acum, la fel ca mulți alții în Britania," îşi povestea impresiile B. Tidball[1].

Ducerea la bun sfârşit a proiectului a fost numită, de către donatorii înşişi, în mass-media şi în scrisorile dintre ei, drept „o mare realizare": „*Mulțumesc mult pentru că mi-ați trimis câteva coli specimen din Biblie. Ele au ajuns în dimineața în care am avut personalul nostru din diferitele părți ale Angliei şi Țării Galilor aici la Bible House, şi aş vrea să fi putut vedea bucuria de pe fețele lor când le-am împărțit şi lor câteva din colile Bibliei. Ei le pot arăta oamenilor la adunări, cum o voi face şi eu însumi, ceea ce va fi o dovadă a bunei credințe a prietenilor noştri din România, inclusiv Guvernul şi Tipografia Arta Grafică şi va combate minciunile pe care Wurmbrand le lansează cu obstinație în jur, prin toată țara.*

Când întreaga Biblie va fi în final tipărită şi voi putea să vin la Bucureşti să primesc una şi să o aduc aici vă pot

[1] Scrisoarea către L. Swanzy, 8 decembrie 1967.

asigura că vom face o mare publicitate, pe toate căile, acestei mari realizări", mai spunea B. Tidball[1].

O parte din îndoieli persistaseră şi în legătură cu înțelegerea încheiată cu reprezentantul Guvernului, Dumitru Dogaru, asupra căruia nu puteau avea nicio pârghie de control, dincolo Cortina de Fier – în afară de încrederea în cele discutate direct. El stabilise, împreună cu pastorul Hodoroabă, care îi explicase că unele culte nu vor fi mulțumite cu *Biblia* ortodoxă, un număr de 12.000 *Biblii* Cornilescu care să fie importate pentru aceştia[2]. Trebuie recunoscut că şi atitudinea lui deschisă şi corectă a avut un rol important în reuşita afacerii.

„Cred că acum trebuie să avem încredere în dr. Dogaru că îşi va ține promisiunea de a permite celorlalte confesiuni să aibă Bibliile lor, şi ține şi de şefii Bisericilor să depună cereri fără întârziere. Preşedintele baptist a spus că îi va contacta pe ceilalți şi va face asta cât mai curând posibil. (…) *Părerea mea este că aceste activități trebuie oprite, până când se va şti dacă secretarul general al Departamentului Cultelor de la Bucureşti îşi va ține sau nu făgăduința pe care a făcut-o de a permite confesiunilor să importe liber/în mod deschis Biblii cu o autorizație*", se mai îndoia Tidball, pe 8 decembrie 1967.

---

[1] Scrisoarea către Gagiu, 2 octombrie 1968.

[2] Scrisoarea lui I. Hodoroabă către B. Tidball, din 10 octombrie 1967. Pastorul ilustra faptul că *Biblia* ortodoxă e confesională cu traducerea lui πρεσβύτεροι prin *preoți*, față de *prezbiteri,* la Cornilescu, şi relata: „*Dogaru a arătat multă înțelegere față de asta şi a spus: «Dacă cei 14 milioane de ortodocşi vor primi 100.000 Biblii, cât crezi că ar trebui să primească ai tăi?» Şi a fost de acord că pot să trimit 5.000 în primul an, 4.000 în al doilea, şi 3000 în al treilea an. Şi apoi mai stabilim, împreună.*" Era vorba de „baptişti, metodişti, luterani şi alții", cum avea să enumere Tidball (în 8 decembrie), sau, în general, „cei din afara țarcului ortodox". Cifra la care doreau să ajungă în final era însă de 50.000 *Biblii*.

„O victorie a Bisericii”

În cursul celor doi ani de desfăşurare a proiectului a fost nevoie la un moment dat să se apeleze iarăşi la arhiepiscopul de Canterbury, pentru a stimula colectarea de donații. I s-a reamintit că totul „a avut originea” în schimbul său de vizite cu patriarhul român – deşi, în realitate Michael Ramsay contribuise mai mult prin transferul de imagine şi prin sfatul generic către Justinian, de a apela la UBS. Desigur, el acceptă să ajute din nou, iar în 1968 scria[1], despre importanța înâlnirii cu Patriarhul, pentru această înfăptuire:

„În iunie 1965, l-am vizitat pe Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, şi, în iunie următor, el mi-a întors vizita. Ca rezultat al acestor vizite şi a relațiilor tot mai bune dintre Bisericile noastre, şi cu deplinul concurs al Patriarhului, autoritățile statului român au dat permisiunea, toamna trecută, pentru British and Foreign Bible Society să importe în România suficientă hârtie pentru tipărirea a 100.000 de Biblii.”

Totuşi, rolul arhiepiscopului nu a fost atât de direct precum a înțeles atunci partea română – iar confuziile în acest sens i-au iritat la un moment dat pe parteneri, şi nici referirea dublă din prefață nu i-a mulțumit pe toți. Ar fi fost de altfel greu pentru Patriarh să priceapă modul birocratic şi întâmplător în care lucrau Societățile Biblice, iar faptul că Tidball a folosit în toată corespondența antetul BFBS, a putut duce la ideea că totul vine de la englezi (Justinian considera că totul vine de la Ramsey, chiar şi financiar), iar Béguin i-a reproşat de altfel lui Tidball crearea acestei confuzie, totul fiind de fapt finanțat prin bugetul comun al UBS, fie şi cu

[1] Adresându-se, pe 7 martie, arhiepiscopului de York, o copie fiind trimisă şi Societății Biblice Britanice.

unele contribuții speciale şi implicări deosebite[1], englezii fiind însă actori principali, prin producerea şi transportul hârtiei.

După depăşirea tuturor neînțelegerilor, cu atât mai mare a fost totuşi satisfacția, la final, inclusiv din partea celor care au riscat făcând donații în necunoscut. *„Aceasta reprezentând o victorie pentru Biserică – pentru tipărirea Bibliei într-o tipografie controlată de stat – Patriarhul este fireşte nerăbdător să vadă dacă BFBS va putea să trimită hârtia*”, îşi exprima entuziasmul, în timpul acțiunii, britanica Doreen Berry[2]. Era de altfel un câştig de imagine pentru România în ansamblu, dar şi pentru Biserica Ortodoxă Român, şi spune multe faptul că pe biroul lui Tidball, care se ocupa în acelaşi timp de zeci de țări din lume, se afla imaginea Patriarhului ortodox Justinian, care îl cucerise. „*Simt că încă o verigă a fost făurită în lanțul prieteniei anglo-române*. (…) *Te-aş ruga să transmiți urările mele Prea Fericirii sale, Patriarhul Justinian, a cărui fotografie sunt foarte încântat să o am aici în biroul meu*”, spunea el la final.[3]

Atitudinea demnă, plină de tact şi de sinceră iubire creştinească şi părintească a creat şi în cei care nu împărtăşeau învățătura Ortodoxiei dorința de a o ajuta cu bucurie. Colaborarea fructuoasă cu UBS mai cuprindea şi livrarea de ediții ale Scripturii în greaca veche şi ebraică, pentru studiul în facultăți, şi invitarea de biblişti români la seminariile traductologice ale UBS. Colaborarea, întemeiată atunci, a continuat de altfel şi în deceniile următoare, până azi.

---

[1] De pildă, în scrisori, pe lângă cele 6 societăți amintite anterior, cu contribuții importante la *Biblia* românească, după Robertson, se mai remarcă şi Societatea Daneză, care se oferea să contribuie cu 1.000 lire, când a afla că e nevoie de alți bani, pentru suplimentul de hârtie.

[2] Scrisoarea lui Doreen Berry către John Watson, din 18 septembrie 1967.

[3] Tidball către Gagiu, 2 octombrie 1968

Hârtia *Bibeldruck*, încărcată pentru a fi trimisă în România. Imaginea apărea pe afişe cu mesajul: „*Going Where? Into Rumania*” – în cadrul campaniei de strângere de donații pentru proiect.